

HET SCHARNIERPUNT

**SAMEN MET
JONGVOLWASSENEN
OP WEG NAAR
MEERDERJARIGHEID**

Flanders
State of the Art

INHOUD

Woord vooraf	1
1. Wie zijn kwetsbare jongvolwassenen en wat willen ze?	3
2. Wat wérkt?	4
3. Op eigen benen verder	9
4. Dit is mijn toekomst	11
5. Een maatje voor onderweg	14
6. Meer weten over specifieke thema's?	15

Achttien worden. Dat is een moment waar veel jongeren naar uitkijken. Een scharnierpunt in hun leven. Eindelijk volwassen zijn, op eigen benen staan en zelf beslissingen nemen. Over het kiezen van een studie, opleiding of woning over het afsluiten van allerlei contracten tot het invoeren of weigeren van zorg: de jongvolwassene heeft nu het laatste woord.

De voorbereiding op die zelfstandigheid verloopt vaak met vallen en opstaan. De meeste jongeren kunnen daarbij rekenen op de steun en aanmoediging van een breed netwerk: ouders en familie, vrienden of vertrouwensfiguren. Zo slagen ze erin zelfstandig hun leven op te bouwen en verantwoordelijkheid op te nemen.

Maar voor sommigen is de volwassenheid met bijbehorende verantwoordelijkheden een mijlpaal waarover ze struikelen. Vaak gaat het om jongeren met een lange geschiedenis in de jeugdhulp en een complexe multi-problematiek. Ze verkeren in een moeilijke leefsituatie gecombineerd met psychische problemen, en/of een handicap en/of problemen op andere levensdomeinen: schuldenlast, geen opleiding of werk, geen onderdak, Sommige jongeren hebben het gevoel te verdrinken in zorgen en problemen. Het risico op suïcidale gedachten en gedragingen is dan groot.

Waarom is achttien jaar worden voor hen een struikelblok? Onder andere omdat de zorg vanuit de jeugdhulp plots wegvalt op dat moment. Na de veilige en gestructureerde omgeving van de jeugdhulp wacht hen een ongestructureerde buitenwereld. Een wereld waarin ze de volledige verantwoordelijkheid over de eigen keuzes en levenswandel krijgen.

Voor heel wat jongvolwassenen is dat contrast te groot, zeker omdat ze vaak nog ondersteuning nodig hebben op allerlei domeinen. En ook daar loopt het vaak mis. Jongvolwassenen die nog zorg nodig hebben, blijken moeilijk hun weg te vinden naar het beschikbare zorgaanbod voor volwassenen. Ze weten niet welke zorgvormen er bestaan, waar of hoe ze hierop aanspraak kunnen maken. Of ze worden van het kastje naar de muur gestuurd.

De voorbije jaren hebben we naar oplossingen gezocht om deze pijnpunten aan te pakken. Vanuit het beleidsdomein Welzijn, Volksgezondheid en Gezin lanceerden we een Vlaams actieplan Maatschappelijk Kwetsbare Jongvolwassenen. Daarmee konden we een aantal knelpunten in de regelgeving die zorg op maat van de doelgroep bemoeilijkten wegwerken. We maakten cliëntoverleg na 18 jaar mogelijk voor die jongeren die al voor hun 18de verjaardag gebruik maakten van de jeugdhulp. Daarnaast stonden er twee studiedagen op de agenda. De eerste studiedag focuste op de aanpak die nodig is om jongvolwassenen zo goed mogelijk te begeleiden bij de overgang van minder- naar meerderjarigheid. De tweede studiedag stond in het teken van participatie, een principe waaraan jongvolwassenen veel belang hechten.

Ook deze brochure past binnen het actieplan Maatschappelijk Kwetsbare Jongvolwassenen. Met deze brochure willen we uw voorziening ideeën en instrumenten aanreiken om kwetsbare jongvolwassenen zo goed mogelijk te ondersteunen. De brochure vertrekt van onderzoek over kwetsbare jongvolwassenen (punt 1). Ze reikt ook instrumenten aan waarmee men die jongvolwassenen tijdig kan detecteren en begeleiden. We hebben het dan over:

- succesvolle werkingsprincipes in het ondersteunen van jongvolwassenen (punt 2);
- instrumenten om jongvolwassenen voor te bereiden om de jeugdhulp te verlaten en hen wegwijs te maken in het zorgaanbod voor volwassenen (punt 3);
- instrumenten om jongvolwassenen te ondersteunen om een persoonlijk toekomstproject waar te maken (punt 4);
- de organisatie van een ondersteunend netwerk voor jongvolwassenen (punt 5).

De instrumenten uit deze brochure zijn het creatieve en innovatieve werk van jeugdhulporganisaties, ondersteuningsstructuren en sectorale administraties. Het is het resultaat van heel wat onderzoekwerk en bevragingen bij voorzieningen en hulpverleners die een sterke expertise hebben in het werken met jongvolwassenen. De brochure bevat zeker niet alle instrumenten die inzetbaar zijn bij kwetsbare jongvolwassenen. Het opzoeken van meer informatie over een van de vermelde instrumenten zal u wellicht op het spoor zetten van andere instrumenten die niet in deze brochure vermeld zijn.

In een laatste punt reiken we informatie aan over een aantal specifieke thema's (punt 6).

Het ondersteunen van kwetsbare jongvolwassenen zal wellicht altijd een grote uitdaging blijven. We hopen alleszins dat deze brochure 'goesting' geeft. Goesting om met behulp van de ideeën en instrumenten uit deze brochure te timmeren aan een aantrekkelijk toekomstperspectief voor de jongvolwassenen die uw pad kruisen. Maar ook goesting om samen met ons te blijven zoeken naar manieren en instrumenten om die ambitie steeds beter waar te maken.

1. WIE ZIJN KWETSBARE JONGVOLWASSENEN EN WAT WILLEN ZE?

Er is al veel inkt gevloeid en onderzoek gedaan over wat de kwetsbare positie van jongvolwassenen precies inhoudt, over hun individuele kenmerken en hun doorsnee zorgnoden en -verwachtingen ten aanzien van de professionele zorg. Daarover kan u meer lezen in volgende publicaties.

- Claes, A., De Maertelaere, G., Desmet, Y., Herman, S., & Vansevenant, K. (2000). Jongeren gesteund? Methoden- en reflectiemap jongeren en OCMW-hulpverlening. Brussel, Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten.
- De Smet, S. (2012). Jongeren op het scharnierpunt van minder- naar meerderjarigheid: over aan klampen, loslaten en andere uitdagingen voor de Integrale Jeugdhulp. Handboek Integrale Jeugd hulp. Brussel, Politeia.
- Gousse, B. (2009). Van over naar met. Een participatief proces met jongeren over hulpverlening in Leuven. Regionaal Instituut voor Samenlevingsopbouw, Leuven.
- Hauspie, B., Vettenburg, N., & Roose, R. (2010). Vooronderzoek. Kenmerken en hulp- en dienstverleningsbehoeften van maatschappelijk kwetsbare jongvolwassenen. Eindrapport van een onderzoek in opdracht van de Vlaamse Gemeenschap, Departement Welzijn, Volksgezondheid en Gezin. Gent, Universiteit Gent.
- Roppov (2008). Een kind opgeven kan niet. Samenwerken naar een plan voor de jongere na 18 jaar. Geraadpleegd op www.roppov.be
- Stas, K., Serrien, L., & Van Menxel, G. (2008). Beleidsdossier. Jongvolwassenen: tussen wal en schip? Antwerpen, Steunpunt Algemeen Welzijnswerk.
- Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting (2011). Strijd tegen armoede. Een bijdrage aan politiek debat en politieke actie. Tweejaarlijks verslag 2010-2011, Deel 2: Toekomstperspectieven van jongeren, Hoofdstuk IV Een voorziening voor bijzondere jeugd zorg verlaten: op zoek naar een plek in de samenleving. Brussel, Centrum voor Gelijkheid van Kansen en voor Racismebestrijding.

2. WAT WÉRKT?

Het begeerde doel van de meeste jongvolwassenen is om op eigen benen te kunnen staan. Vanuit de jeugdhulp en de zorg voor volwassenen kunnen we jongeren hierin versterken via succesvolle werkingsprincipes, zoals:

- participatief werken
- (intersectoraal) samenwerken
- flexibel zorg bieden
- outreachend werken
- kracht- en contextgericht werken

Rond elk van deze werkingsprincipes volgt hieronder een overzicht van instrumenten of partners die u hierin kunnen bijstaan.

2.1 PARTICIPATIEF WERKEN

Jongeren en jongvolwassenen zo maximaal mogelijk betrekken bij hun hulpverleningstraject, dat werpt zijn vruchten af. Want het is een signaal dat u hen serieus neemt. Dat u belang hecht aan hun mening en hen als een gelijkwaardige partner behandelt. Dat zijn principes die belangrijk zijn voor jongeren die op eigen benen willen staan.

Maar er is nóg een sterk argument om jongeren te laten participeren aan de totstandkoming van de zorg en ondersteuning die ze krijgen. Participatie is een krachtig middel om hen te laten doorgroeien naar zelfstandigheid. Want via participatie krijgen jongeren de kans om (mee) beslissingen te nemen. Om voor zichzelf op te komen. Om te oefenen met het nemen van verantwoordelijkheden. Kortom, participatie is een must om jongeren mee te vormen tot veerkrachtige en zelfstandige individuen.

Jongeren laten participeren kan verschillende vormen aannemen: van informeren tot en met (mee) beslissen.

(MEE) BESLISSEN	De jongere neemt binnen zijn hulptraject het initiatief en neemt ook grotendeels de uitvoering op zich. Begeleiders kunnen eventueel bij de besluitvorming betrokken worden, maar dat is niet noodzakelijk zo.
------------------------	--

Voorbeeld:

Lisa is 16 en voelt zich al een tijdje niet zo goed in haar vel. Ze spijbelt ook veel. Lisa wil haar problemen aanpakken en gaat online op zoek naar informatie. Zo komt ze terecht op de website van het JAC. Ze noteert het adres en passeert er na school. Bij het JAC vertelt Lisa dat ze veel stress heeft omwille van de vechtscheiding van haar ouders en dat ze zich eigenlijk ook niet zo goed voelt in haar studierichting. Lisa zegt dat ze eventjes een rustperiode nodig heeft. Dat ze eventjes uit de situatie wil om alles rustig op een rijtje te kunnen zetten. Op internet heeft Lisa al gelezen over time-out projecten. Lisa stelt voor aan de hulpverlener om de verschillende mogelijkheden met haar ouders en de school te bespreken. Lisa spreekt met de hulpverlener af dat zij het initiatief zal nemen om dit met haar ouders en met de school te bespreken.

CO-PRODUCEREN	De jongere neemt het initiatief in zijn hulpverleningstraject en neemt besluiten over de uitvoering. De begeleider ondersteunt en begeleidt hem daarbij.
----------------------	--

Voorbeeld:

Bert is 16 en voelt zich al een tijdje niet zo goed in zijn vel. Hij spijsbelt ook veel. Hij wil zijn problemen aanpakken en stapt naar het CLB. De CLB-medewerker heeft met hem een goed gesprek waarin Bert vertelt dat hij een moeilijke relatie heeft met zijn ouders. Samen beslissen ze om een aantal gesprekken te voeren zodat Bert een goed inzicht heeft in de oorzaak van zijn problemen en hoe hij dit het beste zou aanpakken. Hij heeft veel stress omwille van de vechtscheiding van zijn ouders en hij heeft ook problemen met zijn vrienden op school. Samen met de CLB-medewerker bekijkt Bert een aantal mogelijke pistes, want zelf weet hij echt niet wat gedaan. Een time out op een boerderij lijkt hem wel wat. Bert en de CLB-medewerker bekijken samen hoe ze de school en de ouders mee krijgen in het idee van een time-out. Er wordt een gezamenlijke afspraak gemaakt.

ADVISEREN	De hulpverlening wordt gecoördineerd door begeleiders, maar de jongere wordt betrokken bij onderdelen en om advies gevraagd.
------------------	--

Voorbeeld:

Younes is 16 en voelt zich al een tijdje niet zo goed in zijn vel. Hij spijsbelt ook veel. Daarom wordt hij door een CLB-medewerker uitgenodigd voor een gesprek. De CLB-medewerker legt het probleem uit en vraagt wat Younes daaraan wil veranderen. De gesprekken lopen niet zo vlot. De CLB-medewerker vraagt of het goed is dat zijn ouders eens mee op gesprek komen. Dat ziet Younes niet zitten en dat wordt door de CLB-medewerker gerespecteerd. De CLB-medewerker vraagt eveneens of Younes gelukkig is op school. younes geeft aan dat hij niet graag meer naar school gaat en dat hij de inhoud van de lessen niet boeiend of te moeilijk vindt. De CLB-medewerker bekijkt samen met Younes een aantal alternatieve studierichtingen op de website onderwijskiezer.be. De CLB-medewerker vraagt Younes om de info thuis rustig na te lezen tegen de volgende afspraak.

RAADPLEGEN	De hulpverlening wordt door de hulpverlener uitgevoerd en de jongere wordt geraadpleegd. De jongere heeft inzicht in het proces en zijn mening wordt serieus genomen.
-------------------	---

Voorbeeld:

Dembe is 16 en voelt zich al een tijdje niet zo goed in zijn vel. Hij spijsbelt ook veel. Daarom wordt hij door een CLB-medewerker uitgenodigd voor een gesprek. De CLB-medewerker legt het probleem uit en zegt dat er iets moet veranderen. Spijsbelen kan niet langer worden getolereerd. Samen met de CLB-medewerker beslist Dembe dat zijn ouders worden uitgenodigd op een volgend gesprek. Binnen het psychosociale luik van het CLB vonden een aantal gesprekken plaats tussen Dembe en de CLB-medewerker. Op basis van deze gesprekken besluit de CLB-medewerker dat Dembe nood heeft aan meer 'begeleiding op maat'. Aangezien de relatie met zijn ouders moeizaam verloopt, stelt de CLB-medewerker voor dat Dembe gaat praten met een medewerker van het JAC. Dembe stemt hiermee in en bereidt samen met de CLB-medewerkers het gesprek met zijn ouders en het JAC voor. Dembe beseft dat het voorgestelde traject niet altijd even gemakkelijk zal verlopen. Maar dankzij de begeleiding van het CLB en het JAC is Dembe gemotiveerd om zijn problemen aan te pakken.

INFORMEREN	Het hulpverleningstraject wordt door de begeleiders uitgevoerd en de jongere wordt ad hoc betrokken door hem te informeren.
-------------------	---

Voorbeeld:

Nora is 16 en voelt zich al een tijdje niet zo goed in haar vel. Ze spijbelt ook veel. De leerlingenbegeleider van de school en het CLB hebben al heel wat gesprekken over haar gevoerd. Ook haar ouders zijn op de hoogte. Nora werd reeds enkele keren uitgenodigd voor een gesprek, maar kwam nooit opdagen. De CLB-medewerker bezoekt Nora thuis en vertelt haar dat het zo niet verder kan en dat Nora op time-out zal moeten.

Het zijn de noden en verwachtingen van de jongere die zullen bepalen hoe u het participatieve aspect best invult.

Meer weten? Raadpleeg zeker de visietekst “cliëntparticipatie”. Deze tekst is van de hand van jongvolwassenen met jeugdhulpervaring en geeft een mooi overzicht van het hoe en waarom van een participatieve hulpverlening. Vanuit de blik van jongeren is deze tekst dan ook een absolute aanrader die heel wat nuttige tips en ideeën kan opleveren. Op www.cachetvzw.be, onder de rubriek “materiaal”, vindt u de tekst.

PARTNERS

VZW CACHET

Cachet laat de stem horen van jongeren die zelf in de jeugdhulp hebben verbleven. Ze willen een meer genuanceerd beeld schetsen van jongeren die gebruik maken van de jeugdhulp. Maar even goed willen ze hulpverleners een andere kijk op jongeren en jeugdhulpverlening bijbrengen. De finale bedoeling van Cachet vzw is om veranderingen in het jeugdhulpbeleid mee te realiseren, onder andere via een participatieve basishouding.

Meer weten? www.cachetvzw.be

NEVERMIND

Nevermind is een Leuvense groep jongvolwassenen met jeugdhulpervaring. De groep wil jongeren versterken en met hen ijveren voor de structurele inbedding van de stem van jongeren en jongvolwassenen in het beleid. Nevermind gaat daarvoor vaak andere jongeren, lotgenoten, bevragen.

Meer weten? Regionaal Instituut voor Samenlevingsopbouw Vlaams-Brabant, brecht.goussey@riso-vlb.be

UILENSPIEGEL VZW

Uilenspiegel is een vereniging die zich onder andere inzet voor het bevorderen van de participatie van mensen die psychisch kwetsbaar in het leven staan.

Meer weten? www.uilenspiegel.net

VLAAMS GEBRUIKEROVERLEG VOOR PERSONEN MET EEN HANDICAP (VGPH)

Het Vlaams gebruiksoverleg voor Personen met een Handicap (VGPH) ondersteunt personen met een handicap om hen maximaal en op elk niveau volwaardig te laten participeren aan beleids- en overlegtafels rond de organisatie van zorg en ondersteuning.

Meer weten? www.vgph.be

LANDELIJK CLIËNTENFORUM JEUGDZORG NEDERLAND

Dit forum is een initiatief van onze noorderburen. Het wil de eigen regie van jongeren én ouders die gebruikmaken van de Nederlandse jeugdzorg bevorderen. Tegelijk willen ze kennis over het succesvol betrekken van cliënten bij de jeugdzorg delen.

Meer weten? www.lcfj.nl

JOPLIM

JOPLIM staat voor Jongeren- & Ouder Participatie Jeugdzorg Limburg. JOPLIM wil de stem van ouders en jongeren met ervaring in de jeugdzorg in Limburg luider laten klinken. Om te komen tot een jeugdzorg die nog meer op maat is van alle betrokkenen.

Meer weten? www.joplim.be

Let op, deze lijst is niet volledig. Wellicht bestaan er nog andere organisaties die zich, telkens vanuit het perspectief van de jongere, ook inzetten rond het thema participatie.

INSTRUMENTEN

PEER RESEARCH

Jeugddienst In Petto ontwikkelde verschillende instrumenten om jongeren te bevragen en te betrekken bij thema's die hen aanbelangen. Zo zette In Petto onder andere in op peer research, een participatieve onderzoeksmethode. Daarbij ondervragen jongeren andere jongeren over thema's, problemen en oplossingen die voor hen relevant zijn.

Meer weten? www.jongvanzin.be/participatie

PARTICIPATIEVE VERSLAGGEVING

Zorgboerderij De Bekwame Boon ontwikkelde een methodiek om participatief aan de slag te gaan met het cliëntdossier van jongeren uit de bijzondere jeugdzorg.

Meer weten? Neem contact op met De Bekwame Boon. Hun contactgegevens vind je op <http://www.vzwapart.be/>.

VORMING

'T ACCENT VAN DE CLIËNT

Dit is een actief vormingspakket ontwikkeld vanuit het oogpunt van kinderen, jongeren en ouders. De vorming is een aanzet om de hulpverlening te bekijken vanuit het perspectief van wie zich aan de andere kant van de zorg bevindt. Dankzij dit pakket kunnen hulpverleners zich de participatieve basishouding beter eigen maken, wat leidt tot een betere kennis en kunde ten aanzien van cliënten.

Meer weten? http://2013.steunpuntjeugdhulp.be/?action=nieuws_detail&nieuws=362&titel='tAccent+van+de+clo%C3%ABnt&thema=

'T PERSPECTIEF VAN DE CLIËNT

Tegen het najaar van 2014 zal Cachet vzw via een overheidssubsidie en financiering van de Cera Foundation een vormingspakket - gedoopt "De grote stap" - uitwerken dat begeleiders versterkt in het begeleiden van jongvolwassenen vanuit hún perspectief. Als begeleider leren kijken door de bril van jongeren. Je als begeleider onderdompelen in de leefwereld van jongeren die op de drempel van een volwassen en zelfstandig leven staan. Dat zal de inhoudelijke focus zijn van deze vorming, bedoeld voor zowel begeleiders uit de bijzondere jeugdzorg als de centra voor algemeen welzijnswerk. Het eerste "product" van het project is al een feit, de brochure "schrijfsels over 'de grote stap'. Van voorziening naar zelfstandigheid." Dit is een nota vol inspirerende aanbevelingen van jongvolwassenen met ervaring in de jeugdhulp."

Wil je al meer weten over de publicatie? Je vindt deze terug op <http://www.cachetvzw.be/>, daar verder klikken naar de rubriek "materiaal".

2.2 (INTERSECTORALE) SAMENWERKING

INSTRUMENTEN

SAMENWERKEN IN EEN NETWERK

Jongvolwassenen verkeren vaak in een kwetsbare situatie omdat ze te maken hebben met een complex geheel van problemen. Dat vraagt vaak een netwerkaanpak waarbij verschillende organisaties onderling samenwerken om tot een gecoördineerd zorgantwoord komen.

Meer weten? http://steunpuntwvg.be/2007-2011/swvg/docs/Publicaties/swvg_20111028_welenvree/B3%20-%20NETWERKEN%20-%20Presentatie_studiedag_SWVG_28_okt_2010_def.pdf

INTERSECTORALE ZORGPROGRAMMA'S

Wanneer jongeren kampen met een complexe multi-problematiek vraagt dat vaak een bijdrage vanuit verschillende sectoren en verschillende beleidsdomeinen op hetzelfde moment. Denk aan welzijn,

werk, wonen, vorming, sport, enzovoort. Het combineren van deze bijdragen vraagt heel wat coördinatie en afstemming.

Meer weten?

- Het project “Samen Werken Verbindt”, <http://www.wissel.be/site/index.php/samenwerkingen/samenwerken-verbindt>
- Het project “Bruggen na(ar) 18”, <http://www.jacgent.be/nl/projecten/brggen-naar-18>
- Het cliëntoverleg, waarover je meer te weten komt in punt 4 van deze brochure.

2.3 FLEXIBEL ZORG BIEDEN

Jongvolwassenen die kwetsbaar in het leven staan hebben vaak nood aan zorgvormen die volgens hun noden kunnen worden ingeschakeld. In het experimentele modulaire kader van de bijzondere jeugdzorg werd deze flexibele manier van zorg al uitvoerig uitgetoetst, geëvalueerd en geïnstitutionaliseerd.

Meer weten?

- <http://wvg.vlaanderen.be/jongerenwelzijn/professionelen/private-voorzieningen/experimenteel-modulair-kader/>

2.4 OUTREACHEND WERKEN

We hebben het al aangegeven: jongvolwassenen vinden vaak niet de weg naar het zorgaanbod voor volwassenen of voelen er zich niet door aangesproken. Outreachend werken kan dan een alternatief zijn. Dit houdt in dat de jongeren niet naar de voorziening en zijn hulpverleners komen, maar omgekeerd. Zo’n aanpak verlaagt de drempel. Deze aanpak biedt ook de mogelijkheid om de moeilijkheden van jongvolwassenen aan te pakken in de context waarin ze leven.

Meer weten? Zoek in Google op de term ‘Outreachend werken’. U zal verschillende voorbeelden en omschrijvingen vinden. Ook de website van het Vlaams straathoekwerkoverleg biedt heel wat bruikbare inspiratie: www.reachout.be

2.5 KRACHT- EN CONTEXTGERICHT WERKEN

Werken met wat de jongeren en hun omgeving zelf in petto hebben, is het laatste werkingsprincipe. Hierover vindt u alle uitleg in hoofdstuk 4 “Dit is mijn toekomst”.

3. OP EIGEN BENEN VERDER

Wanneer jongeren op hun achttiende zonder enige voorbereiding de deur van de jeugdhulp achter zich dichttrekken, dan loopt dat in de meeste gevallen niet goed af. Met succes op eigen benen staan vraagt een intense voorbereiding waarbij jongeren oefenen met keuzes maken en verantwoordelijkheden opnemen. Met kennis en vaardigheden verwerven om zelfstandig te kunnen leven.

Voor sommige jongeren zal zo'n 'trainingstraject' op zich niet volstaan. Ze zijn op bepaalde terreinen nog te kwetsbaar om volledig zelfstandig aan de slag te gaan. Ze dreigen na hun achttiende verjaardag te verzuipen in een situatie die ze zelf niet de baas kunnen. Daarom is het goed om hen, voor ze de jeugdhulp verlaten, wegwijs te maken in en toe te leiden naar het zorgaanbod voor volwassenen.

Hier volgt een overzicht van instrumenten die geschikt zijn om met jongeren aan de slag te gaan om op eigen benen te staan of om de transitie naar het zorgaanbod voor volwassenen te maken.

SCREENEN VAN STERKTES EN MOEILIKHEDEN IN FUNCTIE VAN HET DAGELIJKSE LEVEN

De Casey Life Skills Assessment is een instrument waarbij je samen met de jongere die de (residentiële) jeugdhulp zal verlaten een analyse maakt van de vaardigheden die hij of zij nog nodig heeft om zelfstandig te wonen.

Meer weten?

- <http://www.casey.org/Resources/Tools/cls/>
- http://lifeskills.casey.org/clsa_learn_youth

KWALITEITSSTANDAARDEN TER VOORBEREIDING ZELFSTANDIG LEVEN EN NAZORG

Quality4Children ontwikkelde met de steun van het Europees Parlement kwaliteitsstandaarden voor het organiseren van jeugdhulp. Die standaarden omvatten ook uitdrukkelijk aandacht voor het voorbereiden van een zelfstandig leven en nazorg na uitstroom uit de jeugdhulp.

Meer weten?

- <http://www.quality4children.info>

INFOMAP "BRUGGEN NAAR 18"

Bruggen Naar 18 is een project uit de regio Gent. Vanuit het project werd een infomap ontwikkeld die jongeren en hun hulpverleners wegwijs maakt in informatie over thema's die relevant zijn in het licht van meerderjarig en zelfstandig worden. Het is een initiatief van CAW Artevelde, OCMW Gent, BJB-voorzieningen De Cocon, De Totem, CAB en Steevliet en MPI Sint-Gregorius.

Meer weten?

- <http://www.jacgent.be/nl/projecten/bruggen-naar-18>

TANDEMBEGELEIDING

In de regio Leuven werd het model van tandembegeleiding uitgewerkt. Dit houdt in dat een begeleider van de bijzondere jeugdzorg en een CAW- en/of OCMW-begeleider samenwerken aan de warme overdracht van jongeren op de brug van 18 jaar. Dit samenwerkingsverband kreeg de Prijs Jeugdzorg Vlaanderen 2011. Het is een initiatief van CAW Leuven, CAW Hageland, OCMW Leuven en de Leuvense BJB-voorzieningen Huize Levensruimte, Amber, Monterosa en De Wissel.

Meer weten?

- www.wissel.be/site/index.php/samenwerkingen/samenwerken-verbndt

VORMINGSPAKKET, SPEL EN MAGAZINE “OP EIGEN BENEN”

Jeugddienst In Petto ontwikkelde een brochure, een spel en een vorming om jongeren op een luchtige manier voor te bereiden op zelfstandig wonen. Dit spel werd ook specifiek aangepast voor jongeren in en rond Leuven met onder andere een kwartetspel “Over Leven in Leuven” en een stadsplattegrond met een overzicht van alle diensten en voorzieningen waar jongeren kunnen aankloppen, mochten ze bijkomende ondersteuning nodig hebben.

Meer weten?

- www.jongenvanzin.be/publicatie/vormingspakket-op-eigen-benen
- www.overleveninleuven.be

GROEP INDIVIDUELE TRAJECTEN

In MPI Sint-Lodewijk in Wetteren werkte men een methodiek uit om jongeren met een motorische handicap uit het laatste jaar van het MPI individueel voor te bereiden op de uitstroom. Daarbij werkt men samen met de jongeren aan individuele (niet-schoolgerelateerde) doelstellingen die ze zelf willen nastreven.

Meer weten?

- www.sintlodewijk.be/medisch-pedagogisch-instituut

LOOPPLANKEN NAAR 18

CAW Stimulans in Zuid-West-Vlaanderen ontwikkelde een aanbod om jongeren vanaf 16 jaar via mobiele begeleiding voor te bereiden op meerderjarigheid en zelfstandig wonen. Dit gebeurde samen met de projectpartners CAW Piramide, Jongerenzorg Zuid-West-Vlaanderen, Centrum Jongeren- en Gezinsbegeleiding, Oranjestad, de Sociale Dienst van de Jeugdrechtsbank, het Comité voor Bijzondere Jeugdzorg, het straathoekwerk en het OCMW van Kortrijk.

Meer weten?

- www.cawstimulans.be en daarbinnen verder surfen naar de projecten.

DE GROTE STAP

Tegen het najaar van 2014 zal Cachet vzw via een overheidssubsidie en financiering van de Cera Foundation een aantal vormingspakketten uitwerken. Deze pakketten zullen de titel “De Grote Stap” meekrijgen.

Het eerste vormingspakket is bedoeld voor hulpverleners uit de bijzondere jeugdzorg. Het pakket wil deze hulpverleners trainen in het beter voorbereiden van jongeren op een zelfstandig leven na de jeugdhulp.

Het tweede vormingspakket richt zich tot hulpverleners uit de Centra voor Algemeen Welzijnswerk. De vorming zal tips en methodieken bevatten om jongvolwassenen (met jeugdhulpervaring) beter te bereiken én niet te verliezen in de begeleiding.

Wil je al meer weten over deze vormingspakketten die in de pijplijn zitten? Het eerste product van het project is al een feit, de brochure “Schrijfsels over ‘de grote stap’. Van voorziening naar zelfstandigheid.” Dit is een boeiende nota met aanbevelingen van jongvolwassenen met ervaring in de jeugdhulp. Op www.cachetvzw.be vindt u er meer informatie over terug.

4. DIT IS MIJN TOEKOMST

Voor sommige kwetsbare jongeren komen de verwachtingen om als volwassene te leven te vroeg of zijn ze te hoog gegrepen. Ze kunnen een duwtje gebruiken in de richting van een zelfstandig leven als volwassene, bijvoorbeeld door samen een individuele toekomstplanning op te maken. Met de jongere screent men dan zorgvuldig zijn sterktes, moeilijkheden en noden. Op basis daarvan maakt men samen met de jongere een individueel toekomstplan, dat duidelijk aangeeft op welke gebieden er bijkomende actie nodig is, wanneer dit moet gebeuren, met wie hiervoor best wordt samengewerkt (van het informele sociale netwerk tot en met de formele zorg) en hoe voorzien wordt in coördinatie, continuïteit en opvolging.

Volgend stappenplan geeft een helder overzicht.

Stap 1: detectie en screening

- Tijdig die jongvolwassenen (16-plus) detecteren van wie redelijkerwijs verwacht mag worden dat zij kwetsbaar zullen zijn in de transitie naar het (zelfstandig) leven als volwassene;
- In samenspraak met de jongere en eventueel zijn ouders zijn sterktes (kennis, vaardigheden, bekwaamheden), moeilijkheden en noden screenen, onder meer op volgende vlakken:
 - activiteiten uit het dagelijkse leven: voeding, kleding, huisvesting, gezondheid, internet, ontspanning, school, ...
 - een geschikte opleiding of job vinden
 - budgetteren
 - ondersteunende relaties onderhouden: ouders, familie, vrienden, hulpverleners ...
 - maatschappelijke voorzieningen gebruiken
 - rechten/plichten kennen in het maatschappelijke verkeer

Stap 2: voorbereiding opmaak individueel toekomstplan

- Dialoog met de jongere over zijn plannen en doelen en over de ondersteuning die hij daarvoor wenst/nodig heeft.
- Desgevallend bepalen hoe het toekomstplan opgesteld wordt: in de vorm van een cliëntoverleg, netwerktafel, eigenkrachtconferentie, ...
- Relevante betrokkenen uitnodigen:
 - hulpverlening: OCMW (leefloon/steun, hulp bij tewerkstelling, huisvesting, gezondheidszorg ...), CAW (jeugdhulp, begeleid wonen, schuldbemiddeling, thuislozenzorg ...), CGG (hulpverlening psychische problemen), CIG (hulpverlening ouderschapsbekwaamheid), Kind en Gezin (hulpverlening aanstaande en jonge vaders en moeders); CLB (onderwijs, spijbelen, studiekeuze, jeugdhulp); drughulpverlening, rechtshulp ...;
 - opleiding en werk: CLB, CVO, VDAB, werkwinkel ...;
 - huisvesting: sociale huisvesting, sociaal verhuurkantoor, woonwinkel, huurdersbond ...;
 - vrijetijdsbesteding: verenigingen voor vrijetijdsbesteding en sport ...;
 - belangrijke personen uit het netwerk van de jongere.
- Een steunfiguur zoeken die het toekomstplan opvolgt en zo nodig bijstuurt.

Op de volgende pagina vindt u een sjabloon dat kan helpen bij het formuleren van doelstellingen, acties en de wie-wat-wanneer-verdeling in het individueel toekomstplan.

Naam: Datum:				
Doelstelling werkdomein	en	Actie om doelstelling te realiseren	Wie onderneemt actie?	Tegen wanneer wordt actie uitgevoerd?
Wie coördineert toekomstplan (opvolging, bijsturing)?				
Naam				
Voornaam				
Organisatie				
e-mail				
Telefoon/GSM				
Wie werkt mee aan uitvoering toekomstplan?				
Organisatie 1				
Organisatie				
Naam				
Voornaam				
e-mail				
Telefoon/GSM				
Organisatie 2				
Organisatie				
Naam				
Voornaam				
e-mail				
Telefoon/GSM				
Organisatie 3				
Organisatie				
Naam				
Voornaam				
e-mail				
Telefoon/GSM				
Organisatie 4				
Organisatie				
Naam				
Voornaam				
e-mail				

Daarmee hebben we de grote lijnen van een individuele toekomstplanning meegegeven. We geven hieronder een korte schets van de instrumenten die u daarbij kan gebruiken.

CLIËNTOVERLEG

Tijdens een cliëntoverleg zitten hulpverleners met de jongere en zijn ouders samen onder leiding van een neutrale voorzitter. Bedoeling is om de hulpverlening te plannen en te coördineren. Tijdens het cliëntoverleg wordt er een hulpcoördinator aangesteld om de uitvoering van de afspraken op te volgen.

Meer weten?

- Concept cliëntoverleg Integrale Jeugdhulp: <http://wvg.vlaanderen.be/jeugdhulp>
- Folders:
 - Cliëntoverleg Integrale Jeugdhulp Oost-Vlaanderen: <http://wvg.vlaanderen.be/jeugdhulp>
 - Lokaal cliëntoverleg Limburg: <http://wvg.vlaanderen.be/jeugdhulp>
 - Cliëntoverleg provincie West-Vlaanderen: <http://wvg.vlaanderen.be/jeugdhulp>
 - cliëntoverleg Integrale Jeugdhulp West-Vlaanderen: <http://wvg.vlaanderen.be/jeugdhulp>
 - Overlegwijzer hulpcoördinatie regio Vlaams-Brabant: <http://wvg.vlaanderen.be/jeugdhulp>
 - Sjabloon van een werkplan: <http://wvg.vlaanderen.be/jeugdhulp>
 - De netwerktafels cliëntoverleg: www.ua.ac.be/main.aspx?c=.CAPRI&n=58370

PERSOONLIJKE TOEKOMSTPLANNING

Het expertise- en ondersteuningscentrum LUS vzw ontwikkelde een aanpak waarbij rond een centrale persoon – dit kan een jongvolwassene zijn – een steunend netwerk van familie, vrienden, hulpverleners ... geweven wordt. Dit netwerk werkt met de jongere samen om zijn of haar persoonlijke toekomstplan vorm te geven.

Meer weten?

- www.lusvzw.be
- <http://vrijwilligerswerk.be/res7.mijnpreview.com/files/active/0/artikel%20%20PLAN%20vzw.pdf>
- www.onafhankelikleven.be/upload/Publicaties/Andere/folder%20PTP%20PLAN%20VFG.pdf

EIGENKRACHTCONFERENTIE

Eigenkrachtconferenties worden ingezet in situaties waar belangrijke beslissingen moeten worden genomen of afspraken gemaakt. Daarbij worden alle belangrijke personen rond de jongere samengebracht: familie, vrienden, burens, Samen werken ze een plan van aanpak uit, dat bepaalt wat de jongere en de personen rondom hem of haar zelf zullen doen en waarvoor professionele zorg wordt ingeroepen. Een onafhankelijke coördinator leidt de eigenkrachtconferentie.

Meer weten?

- http://www.steunpunt.be/onderwerpen/eigen_kracht_conferenties
- <http://www.eigen-kracht.be/userfiles/file/korte%20voorstellingstekst.pdf>

FAMILIENETWERKBERAAD

Wanneer een jongvolwassene in problemen dreigt te verzeilen, kan een familienetwerkberaad georganiseerd worden. Tijdens zo'n bijeenkomst komen familieleden en andere belangrijke mensen uit het netwerk van het gezin van de jongere samen: vrienden, burens, leerkrachten, kennissen, sportcoach, huisarts, Ze worden allemaal betrokken bij het nemen van belangrijke beslissingen en het organiseren van zorg voor de jongere. Het netwerk stelt samen met de jongere een plan op om oplossingen te vinden voor zijn moeilijkheden. Een coördinator helpt het gezin de bijeenkomst te organiseren.

Meer weten? Je vindt onder andere meer informatie op

- <http://www.opvang.be/folders/netwerkberaad.pdf>

5. EEN MAATJE VOOR ONDERWEG

Jongeren hoeven niet moederziel alleen de uitdagingen op hun weg naar zelfstandigheid aan te pakken. Vaak zijn er her en der figuren die de jongeren individueel kunnen ondersteunen zoals een mentor, een coach of een buddy.

MENTORING

Meer weten?

- <http://www.kbs-frb.be/publication.aspx?id=295142&langtype=2067>

- [http://www.kbs-frb.be/uploadedFiles/KBS-FRB/05\) Pictures, documents and external sites/09\) Publications/PUB2011_3015_JongeMentoren.pdf](http://www.kbs-frb.be/uploadedFiles/KBS-FRB/05) Pictures, documents and external sites/09) Publications/PUB2011_3015_JongeMentoren.pdf)

BUDDYWERKING

De formule is vrij eenvoudig: een vrijwilliger – de buddy – wordt gekoppeld aan een deelnemer die kampt met psychische moeilijkheden. Ze ontmoeten elkaar voor een babbel, gaan wandelen, fietsen of naar de film. Via zo'n vriendschappelijk contact wil men het sociale isolement van personen met een psychische kwetsbaarheid doorbreken.

Meer weten?

www.buddywerking.be

JEUGDADVISEURS

Jeugdadviseurs zijn jongeren tussen 15 en 19 jaar die een korte training hebben gekregen om vrienden met vragen en problemen beter te kunnen ondersteunen, helpen en indien nodig te kunnen introduceren bij de professionele hulpverlening.

Meer weten?

<http://www.jac.be/jeugdadviseurs>

STEUNFIGUREN

Minor-Ndako en Juna vzw bieden opvang en begeleiding aan niet-begeleide buitenlandse minderjarigen. Hun formule is gelijkaardig aan de buddywerking: ze koppelen een vrijwillige steunfiguur aan een jongere. Die steunfiguur doet samen met de jongere een activiteit, gaat ermee op uitstap, belt of mailt, Via steunfiguren wil men het netwerk van deze jongeren verruimen en hun integratie in de Belgische samenleving bevorderen. Tegelijk zal het inschakelen van een steunfiguur het zelfvertrouwen van deze jongeren en hun vertrouwen in anderen vergroten.

Meer weten?

<http://www.minor-ndako.be/nl/page/194>

YOUTH AT RISK (YAR) VLAANDEREN

YAR werkt met vrijwilligers die jongeren die een dossier hebben bij de jeugdrechter individueel ondersteunen in hun traject op weg naar zelfstandig leven.

Meer weten?

www.yarvlaanderen.be

6. MEER WETEN OVER SPECIFIEKE THEMA'S?

Jongeren op het scharnierpunt van minder- naar meerderjarigheid zijn vaak met verschillende zaken bezig: een studie- of beroepskeuze maken, zelfstandig wonen, een inkomen verwerven, hun rechten en plichten als volwassene, enzovoort.

Soms hebben ze daarbij het gevoel te verdrinken in zorgen en problemen. Het is belangrijk waakzaam te zijn voor dergelijke signalen. Want jongeren vormen een belangrijke risicogroep op overlijden door zelfdoding. Zelfdoding is zelfs de grootste doodsoorzaak bij jongeren. Dat risico vergroot nog naarmate jongeren kwetsbaar(der) in het leven staan. Omdat ze steun uit de omgeving missen. En/of omdat ze te maken hebben met psychologische moeilijkheden. Vast staat dat suïcidale gedachten en gedrag toenemen naarmate jongeren te maken krijgen met een hele reeks complexe omstandigheden en factoren.

Als afsluiter van deze brochure bieden we u daarom een aantal wegwijzers. Deze leiden u naar meer informatie, tips en tricks rond thema's die belangrijk zijn in het leven van jongvolwassenen.

HULPVERLENING

Voor jongeren en jongvolwassenen bestaat er een omvangrijk zorgaanbod. Maar toch werpt dat niet altijd zijn vruchten af. Omdat jongeren niet eenvoudig hun weg daarin vinden. Maar ook omdat ze niet zo gemakkelijk de stap naar de hulpverlening zetten. Jongeren voelen zich wel aangemoedigd om hulp te zoeken als het aanbod laagdrempelig is. Dat is bijvoorbeeld het geval wanneer de hulpverlening anoniem en gratis is.

Onderstaande wegwijzers doen een poging om het beschikbare hulpverleningsaanbod kenbaar te maken, of brengen je bij een aantal initiatieven die laagdrempelig zijn voor jongeren.

NOODNUMMERS

- www.awel.be is de vroegere Kinder- en Jongerentelefoon. Awel biedt jongeren via verschillende communicatiemogelijkheden de mogelijkheid om hun verhaal anoniem te vertellen en hulp te zoeken. Dat kan gratis via telefoon (102), e-mail (brievenbus@awel.be), chat en forum.
- www.zelfmoord1813.be is de portaalwebsite van de Zelfmoordlijn. Jongeren die aan zelfmoord denken kunnen via de chat hun verhaal doen. Maar dat kan ook via het gratis telefoonnummer 1813. Dat nummer is een samenwerkingsinitiatief van de Zelfmoordlijn en Tele-onthaal. Het aanbod van de Zelfmoordlijn is anoniem.
- www.tele-onthaal.be is 24 uur op 24 uur, 7 dagen op 7 gratis beschikbaar via telefoon (106) en chat voor vragen en problemen. Jongeren kunnen hier anoniem blijven.
- www.druglijn.be: Bij de DrugLijn (078/15.10.20) kan iedereen anoniem terecht met vragen en problemen over drank, drugs, pillen en gokken. Dat kan via telefoon (betalend nummer, van maandag tot vrijdag van 10u tot 20u), mail, chat of via Skype.

WAT BESTAAT ER ZOAL?

- www.jongerengids.be maakt jongeren uit verschillende leeftijdscategorieën wegwijs in het zorgaanbod.
- Het aanbod van de centra algemeen welzijnswerk wordt beschreven op www.caw.be
- www.jac.be biedt een overzicht van het aanbod van de JeugdAdviesCentra.

- Op <http://www.geestelijkgezondvlaanderen.be> vind je meer info over psychische Klachten en word je wegwijz gemaakt in het bijpassende hulpverleningsaanbod.
- Het aanbod van de centra voor geestelijke gezondheidszorg wordt beschreven op <http://www.zorg-en-gezondheid.be/Zorgaanbod/Geestelijke-gezondheidszorg/>
- Het zorg- en ondersteuningsaanbod voor personen met een handicap wordt beschreven op www.vaph.be
- www.zelfhulp.be biedt een overzicht van de 1250 zelfhulpgroepen die actief zijn in Vlaanderen.

Eerder vertelden we al dat jongeren, in het bijzonder kwetsbare jongvolwassenen, een belangrijke risicogroep voor zelfdoding vormen. De kans is dus reëel dat u in uw hulpverleningspraktijk jongeren ontmoet die een zelfmoordpoging ondernomen hebben. Ook voor die situaties bestaat er heel wat ondersteunend materiaal.

De jongeren in kwestie kan u laten kennismaken met de website www.ontrackagain.be. Deze website wil jongeren helpen om opnieuw op weg te geraken met hun leven. Bij de website hoort ook een app. Komt u in contact met de ouders of het schoolteam van de jongere, dan kan u hen in contact brengen met www.opnieuwverder.be

Op uw beurt staat u er als hulpverlener niet alleen voor. Hulpverleners die geconfronteerd worden met jongeren met zelfmoordgedachten of –gedrag kunnen via www.aspha.be terecht voor advies of gesprekken. Wie graag bijkomende deskundigheidsbevordering krijgt, kan daarvoor contact opnemen met de CGG suïcidepreventiewerking op www.suicidepreventievlaanderen.be.

In het algemeen op zoek naar informatie over de preventie van zelfdoding? Die kan u vinden op de portaalwebsite www.zelfmoord1813.be.

INKOMEN

Hieronder vindt u een reeks wegwijzers én instrumenten voor wie het samen met jongvolwassenen wil hebben over budgetbeheer, het voorkomen en aflossen van schulden,

- De CAW's, OCMW's, Groep INTRO en IPSOC Bijscholing ontwikkelden "Laat je GELDen", een participatief preventieproject rond schulden dat zich richt op kwetsbare jongvolwassenen die aan de start staan van hun zelfstandig leven.

Meer weten?

- www.vlaamscentrumschuldenlast.be/uploads/documentenbank/e1bee1b3ed9f967fff45e-312ac0ae511.pdf
- www.ew32.be

- De Budget Survival Kids, een preventiecampagne die gericht is op jongeren en jongvolwassenen die op eigen benen gaan staan.

Meer weten?

http://www.vlaamscentrumschuldenlast.be/preventie/budget_survival_kids

- In Balans is een project dat leerkrachten de kans moet geven om in de klas aan de slag te gaan rond financiële lessen en financiële opvoeding.

Meer weten?

www.in-ba-lans.be

- De website www.eerstehulpbijschulden.be biedt informatie over schulden, schuldhulpverlening, rechten en plichten van schuldenaar en schuldeiser.

- De budgetplanner www.budgetplanner.be helpt om een overzicht te maken van inkomsten en uitgaven.
- Jongeren die nog schoollopen en/of leerplichtig zijn, kunnen steeds terecht bij hun CLB. Meer informatie over de CLB's en hun opdracht vind je via <http://www.ond.vlaanderen.be/clb/>.
- Het Vlaams Centrum schuldenlast beschikt over heel wat interessante publicaties. U kan ze raadplegen op <http://www.vlaamscentrumschuldenlast.be/publicaties?PHPSESSID=ki2sgf7ch6knteodf8gianqnp2>
- Op de website www.socialsecurity.be – een dienst van de federale overheid - vindt u alle antwoorden op vragen in verband met sociale zekerheid.

OPLEIDING

- <http://www.onderwijskiezer.be> helpt jongeren in hun zoektocht naar informatie over studie- en beroepskeuze

Onderstaande links maken u wegwijs in het vormingslandschap voor (jong)volwassenen:

- www.wordwatjewil.be
- www.jongerengids.be/large/home/school-studie

WERK

Wegwijzers in de zoektocht naar werk, maar ook over solliciteren, vrijwilligerswerk en het opstarten van een eigen zaak vindt u hieronder.

- www.jongerengids.be/large/home/werken.aspx
- www.werkwinkel.be

WONEN

Wegwijzers voor het vinden van een betaalbare woning, huren, woningonderhoud en de verplichtingen als huurder zijn op volgende weblinks te vinden.

- De woonwinkels: www.vob-vzw.be/Woonwinkels/tabid/117/Default.aspx
- De sociale verhuurkantoren: www.vob-vzw.be/tabid/64/default.aspx

RECHTEN EN Plichten

Jongvolwassenen verwerven op hun 18de verjaardag heel wat rechten. Meteen komen daar ook plichten bij kijken. Deze wegwijzers geven daarover meer informatie.

- www.kinderrechtswinkel.be
- www.rechtenverkenner.be
- www.jeugdrecht.be

Auteur
Wilfried Meyvis
Sofie De Smet

Eindredactie: Bea Bossaerts

Verantwoordelijke uitgever
Patrick Bedert
Afdeling Beleidsontwikkeling
Departement Welzijn, Volksgezondheid en Gezin

Lay-out
Veerle Hendriks
Afdeling Beleidsontwikkeling
Departement Welzijn, Volksgezondheid en Gezin

Uitgave
september 2014

HET SCHARNIERPUNT

**SAMEN MET
JONGVOLWASSENEN
OP WEG NAAR
MEERDERJARIGHEID**

Departement Welzijn,
Volksgezondheid & Gezin
Samen bouwen aan beleid en zorg